

บทที่ 10

นโยบายและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจยุคหลัง ประธานเหมา (ค.ศ. 1976—ปัจจุบัน)

การต่อสู้ 2 แนวทาง

นับตั้งแต่ปี 1949 เป็นต้นมาจนถึงปี 1976 ซึ่งเป็นปีที่ผู้นำคนสำคัญของจีน อันได้แก่นายกรัฐมนตรีโจวเินไหลและประธานเหมาเจ๋อตุงถึงแก่อสัญกรรมนั้น ลักษณะเด่นของการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของจีน รู้จักกันในรูปของ “การต่อสู้ 2 แนวทาง” ระหว่าง :

แนวทางแรก ได้แก่ ฝ่ายที่เน้น *การปฏิวัติสมบูรณ์แบบ* (pure revolution) หรือตลอดกาล คือกลุ่ม “นักปฏิวัติ” ประกอบด้วยเหมาและกลุ่ม 4 คน (The Gang of Four—เจียงชิง จางซุนเจียว หวังหงเหวิน และเหยาเหวินหยวน) กลุ่มนี้เน้นการต่อสู้ทางชนชั้นและปฏิวัติตลอดกาล

แนวทางที่ 2 ได้แก่ ฝ่ายที่เน้น *การปฏิรูปให้ทันสมัย* โดยเน้นการพัฒนาและสร้างความเจริญด้วยระบบอุตสาหกรรม (industrialization) กลุ่มนี้คือ กลุ่ม “นักปฏิบัติ” หรือ “นักพัฒนา” ประกอบด้วยหลิวเซ่าฉี เต็งเสี่ยวผิง และโจวเินไหล

การต่อสู้ 2 แนวทางนี้มีอยู่ตลอดเวลาและผลัดกันเด่นผลัดกันดับตลอดมา ผลลัพธ์ที่เกิดจากการต่อสู้ 2 แนวทางนี้ แสดงว่าผู้นำจีนมีทางเลือกอยู่ 2 ทาง คือจะใช้

1. **กลวิธีแบบ ก.** ได้แก่ การยึดหลักการพัฒนาแบบพึ่งตนเองและการเฉลี่ยกระจายแบบสังคมนิยม รวมทั้งการเสียสละความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพในการผลิต เพื่อรักษาไว้ซึ่งการปฏิวัติตลอดกาล อาทิ การลดความเหลื่อมล้ำระหว่างการเกษตรกับอุตสาหกรรม ระหว่างเขตชนบทกับเขตเมือง และระหว่างแรงงานที่ใช้กำลังกายกับแรงงานที่ใช้กำลังความคิด หรือ

2. กลวิธีแบบ ข. ได้แก่ การชะลอการเคลื่อนเข้าสู่ยุคสมัยการปฏิวัติสังคมนิยม โดยให้ความสำคัญต่อการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังต้นทศวรรษ 1970 ได้ล้มเลิกนโยบายพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และอาศัยเทคโนโลยีและการลงทุนจากภายนอกเพื่อพัฒนาประเทศให้เป็นมหาอำนาจ

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงตั้งแต่การปฏิวัติวัฒนธรรมจนถึงก่อนการจับกุมกลุ่ม 4 คน จีนมีแนวโน้มไปในทางใช้กลวิธีแบบ ก. แต่หลังการถึงแก่อสัญกรรมของประธานเหมา ผู้ที่ขึ้นมาใช้อำนาจใหม่ อันได้แก่ประธานหัวโทะผิงและเติ้งเสี่ยวผิง ได้เน้นนโยบายการพัฒนามากกว่าปฏิวัติ คือใช้กลวิธีแบบ ข. ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบนโยบายสี่ทันสมัย (The Four Modernization) โดยเฉพาะผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงคือเติ้ง ต้องการที่จะให้จีนบรรลุถึงความเป็นประเทศสังคมนิยมที่ทันสมัยในสิ้นทศวรรษ 1980

นโยบายสี่ทันสมัย

หลังอสังกรรมของประธานเหมา การพัฒนาเศรษฐกิจของจีนรู้จักกันในนามของ “นโยบายการพัฒนา 4 ทันสมัย” คือ การเกษตรทันสมัย อุตสาหกรรมทันสมัย การป้องกันประเทศทันสมัย และวิทยาศาสตร์กับเทคโนโลยีทันสมัย เป้าหมายสำคัญก็คือการเปลี่ยนจีนให้กลายเป็นประเทศทันสมัยชั้นนำเมื่อถึงปี 2000 การพัฒนาสี่ทันสมัยได้ถูกเขียนไว้ในธรรมนูญของพรรค (การประชุมกองเกรสของพรรคครั้งที่ 11 วันที่ 18 สิงหาคม 1977) และธรรมนูญของรัฐ (ที่ประชุมสมัชชาประชาชนแห่งชาติหรือ NPC ครั้งที่ 5 วันที่ 5 มีนาคม 1978) ดังนั้นโครงการดังกล่าวจะไม่ถูกกระทบโดยการเปลี่ยนแปลงผู้นำ [Immanuel C.Y. Hsü, 1983, p. 91.]

1. ที่มาของนโยบายสี่ทันสมัย

แนวพัฒนาเศรษฐกิจของเติ้งโดยความเป็นจริงได้สืบทอดมาจากหลิวเซาฉี ต่อมาโจวเอนไหหลได้ฟื้นฟูขึ้นระหว่างปี 1971–1972 เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจได้มาถึงจุดที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ในด้านการเกษตรได้พัฒนามาถึงจุดอ้อมตัวระดับหนึ่งในต้นทศวรรษ 1970 ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นต่อไปได้จำต้องอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเกินความสามารถที่จีนจะทำได้ในเวลาไม่นานนัก ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ในด้านอุตสาหกรรมก็มีปัญหาคล้ายคลึงกัน นั่นก็คือไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมขนส่ง การถลุงเหล็กและเหล็กกล้า น้ำมันและอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ ต่างก็ต้องการเทคนิคการผลิตที่ทันสมัยมาช่วยอย่างเร่งด่วน ด้วยเหตุนี้นายกรัฐมนตรีโจวเอนไหหล จึงเสนอให้ใช้การติดต่อทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศเป็น

ทางออก โดยทั่วไปโจวจิ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดของการพัฒนาสี่ทันสมัย ใน รายงานที่เสนอต่อที่ประชุมสมัชชาประชาชนแห่งชาติครั้งที่ 4 ในเดือนมกราคม 1975 ที่ประชุม ได้รับรองเห็นชอบด้วยกับความคิดนี้ โจวจิ่งได้ประกาศนโยบาย “สี่ทันสมัย” เพื่อพัฒนาประเทศ ให้ทัดเทียมมหาอำนาจอื่นก่อนสิ้นศตวรรษ

อย่างไรก็ตาม เหมามาไม่เห็นด้วยกับวิธีนี้ ดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 1973 เป็นต้นมา กลุ่ม 4 คนได้โหมการวิจารณ์โดยใช้หลิวเซาฉี หลินเปียว และลัทธิขงจื้อเป็นเป้า แต่ในความจริงเป็นการวิพากษ์วิจารณ์โจวเอนไหลและตั้งเสี่ยวผิงรวมทั้งพรรคพวก ในปี 1975 สื่อมวลชนได้โจมตีข้อเสนอของโจวและตั้งว่าไม่สมควร เมื่อโจวถึงแก่กรรมในเดือนมกราคม 1976 กลุ่ม 4 คนก็ยังโหมการวิจารณ์อย่างหนักและตั้งกติกเป็นเป้าหมายสำคัญ ตั้งได้หายหน้าไปจากเวทีการเมือง และถูกปลดออกจากทุกตำแหน่งภายหลังเหตุการณ์ที่จัตุรัสเทียนอันเหมินในเดือนเมษายน

ประธานเหมาได้ถึงแก่อสัญกรรมในเดือนกันยายน 1976 และหลังการกวาดล้างพวก กลุ่ม 4 คนในเดือนตุลาคม การพัฒนาสี่ทันสมัยได้ฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่ง พร้อม ๆ กับการกลับคืนสู่อำนาจอีกครั้งหนึ่งของเติ้ง ประธานหัวโก๊ะฟงได้โอกาสในการส่งเสริมนโยบายดังกล่าว การเร่งรัดการพัฒนาสี่ทันสมัยได้ถูกอนุมัติในเดือนพฤษภาคม 1977 ด้วยการ “เรียนรู้จากตัวอย่างสำหรับการประชุมอุตสาหกรรมระดับชาติ” นักเศรษฐศาสตร์ของพรรค คือ Yu Qiuli ได้ประกาศว่า :

ภายในทศวรรษ (1976—1985) เราจะสร้างระบบอุตสาหกรรมอิสระ ที่สมบูรณ์โดยเปรียบเทียบเป็นครั้งแรก ซึ่งครอบคลุมประเทศโดยส่วนรวมและทำให้เกิดการคิดค้นทางด้านเทคนิคขั้นพื้นฐานของเศรษฐกิจของชาติสำเร็จลง จากการทรงตัวนี้เราจะสร้างระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน 6 ระดับ ที่ละขั้นตอน ในจินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือและภาคตะวันตกเฉียงใต้ และในจินภาคเหนือ จินภาคตะวันออก และจินภาคกลางตอนใต้ แต่ละระดับ หรือแต่ละเขตจะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถดำเนินงานอย่างเป็นอิสระ และใช้ความพยายามหนักที่สุดเพื่อพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรม เบา และอุตสาหกรรมหนัก [Renmin Ribao (People's daily), May 8, 1977]

ภายหลังเติ้งได้กลับเข้ารับตำแหน่งเดิม เขาได้กล่าวสุนทรพจน์ ณ ที่ประชุมกองเกรสของพรรคครั้งที่ 11 ในเดือนเมษายน 1977 เป็นการย้ำถึงความเลิกลอยของการพัฒนาให้ทันสมัย เพื่อสนับสนุนความมุ่งหมายดังกล่าว a National Science Conference และ a Military Political Work Conference ได้ถูกจัดขึ้นในฤดูใบไม้ผลิตต่อมา ณ การประชุมดังกล่าวความเห็นที่แตกต่าง

กันมากขึ้นระหว่างประธานหัวและเต็งได้ปรากฏออกมา หัวได้เน้นการใช้สิทธิของการปฏิวัติ ในการนำการพัฒนาให้ทันสมัย ในขณะที่เต็งได้เน้นการทำงานหนักและการวางแผนที่ละเอียด ภายใตกฎทางเศรษฐกิจที่ยอมรับ แม้กระนั้นบุคคลทั้ง 2 ก็มีความเห็นร่วมกันเกี่ยวกับ “การมีไฟฟ้าใช้ในเขตชนบท การใช้เครื่องจักรอัตโนมัติทางอุตสาหกรรม โอกาสใหม่ๆ ทางเศรษฐกิจ และความแข็งแกร่งในการป้องกันที่เพิ่มพูนขึ้นอย่างมหาศาล” เมื่อสิ้นสุดศตวรรษ

2. นโยบายและเป้าหมายของการพัฒนา 4 ทันสมัย (แผน 10 ปี)

2.1 นโยบายของแผน 10 ปี

ในฐานะที่เป็นประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม จีนได้พยายามให้มีการวางแผนเพื่อสร้างความจำเป็นเร่งด่วนทางเศรษฐกิจ จนถึงปี 1975 จีนได้ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจ 5 ปีไปแล้ว 4 ฉบับ แต่ละฉบับได้มีการแบ่งย่อยออกเป็นแผนประจำปี ในปี 1975 อดีตนายกรัฐมนตรีโจวเินไหลก็ได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดทำร่างแผนพัฒนา 10 ปี ขึ้นมา ซึ่งประกอบด้วยแผนห้าปีฉบับที่ 5 (1976–1980) และแผนห้าปีฉบับที่ 6 (1981–1985) โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อลดความล่าช้าทางอุตสาหกรรมของจีนให้เป็นเพียงครึ่งหนึ่งของระดับความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมของตะวันตกเมื่อถึงปี 1985 และแผน 10 ปีนี้ก็รู้จักกันในนามของ “นโยบาย 4 ทันสมัย” โดยนโยบายเศรษฐกิจใหม่นี้จะเน้นการจัดลำดับความสำคัญคือการเกษตร อุตสาหกรรมเบา และอุตสาหกรรมหนัก เป็นอันดับ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ

2.2 เป้าหมายของแผน 10 ปี

ในการประชุมสมัชชาประชาชนแห่งชาติชุดที่ 5 ครั้งที่ 1 ในระหว่างวันที่ 26 กุมภาพันธ์–5 มีนาคม 1978 ได้มีการประกาศใช้แผน 10 ปีนี้อย่างเป็นทางการ อันที่จริงแผนพัฒนาให้ทันสมัยนี้ได้ร่างเสร็จเมื่อฤดูร้อนปี 1975 และผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการเมือง (Politburo) ทั้ง 6 คนแล้ว แต่ถูกขัดขวางจากกลุ่ม 4 คน โดยได้โจมตีว่าเป็นแผนการพัฒนาที่ต้องการฟื้นฟูระบบทุนนิยม หลังจากการจับกุม แผนพัฒนาให้ทันสมัยจึงถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ ฉะนั้นช่วงเวลาแท้จริงของแผนห้าปีฉบับที่ 5 นับจากวันประกาศจึงเหลือเพียง 3 ปี และแผนพัฒนา 10 ปี จึงเหลือเพียง 8 ปี เนื่องจากเวลา 2 ปี ได้ผ่านไปแล้ว โครงการพัฒนาให้ทันสมัย 10 ปี สำหรับช่วง 1976–1985 แสดงรายละเอียดเป้าหมายสำคัญที่จะต้องบรรลุใน 4 สาขาดังนี้ [Immanuel C.Y. Hsü, 1983, pp. 93 – 101.]

2.2.1 สาขาอุตสาหกรรม มีเป้าหมายคือ

(1) การลงทุนสำหรับการก่อสร้างทุนในอุตสาหกรรมจำต้องเท่ากับหรือมากกว่าการลงทุนของช่วง 28 ปีที่ผ่านมา ซึ่งประมาณว่ามีจำนวน 400 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

(2) อัตราความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมรายปีกำหนดไว้ 10%

(3) โครงการก่อสร้างที่เป็นพื้นฐานรองรับอุตสาหกรรมที่สำคัญ 120 โครงการ จะต้องเริ่มหรือดำเนินการต่อจนสำเร็จ ซึ่งโครงการดังกล่าวประกอบด้วยโรงงานผลิตเหล็กและเหล็กกล้าขนาดใหญ่ 10 แห่ง ป้อน้ำมันและแก๊สธรรมชาติ 10 แห่ง สถานีพลังงานไฟฟ้า 30 แห่ง เหมืองถ่านหิน 8 แห่ง โรงงานผลิตโลหะที่มีใช้เหล็ก 9 แห่ง เส้นทางรถไฟใหม่ 7 สาย และท่าเรือสำคัญ 5 แห่ง เป็นที่หวังว่าเมื่อสิ้นศตวรรษ ผลผลิตอุตสาหกรรมของจีนในสาขาสำคัญจะ “เข้าใกล้เท่ากับ หรือมากกว่าผลผลิตของประเทศนายทุนที่พัฒนามากที่สุด”

เหล็กกล้า : ในปี 1952 การผลิตเหล็กกล้า (1.35 ล้านตัน) ได้ล้าหน้าช่วงสูงสุดก่อนการปลดปล่อย และได้เพิ่มขึ้นเป็น 18.67 ล้านตันเมื่อถึงปี 1960 ช่วงก้าวกระโดดไกลได้ทำให้ผลผลิตลดลงเป็น 8 ล้านตันในปี 1961 และการปฏิวัติวัฒนธรรมก็ยิ่งเป็นอุปสรรคขัดขวาง จนกระทั่งปี 1970 ที่การผลิตเหล็กกล้าได้ฟื้นตัว และเมื่อถึงปี 1973 ได้สูงขึ้นเป็น 25.5 ล้านตัน การผลิตได้ลดลงอีกครั้งหนึ่งภายใต้กลุ่ม 4 คน คือในปี 1976 ผลิตได้เพียง 21 ล้านตัน โดยสรุปจาก 1960—1976 ผลผลิตเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่บรรลุ

แผน 10 ปี ได้กำหนดการผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 60 ล้านตันเมื่อถึงปี 1985 และ 180 ล้านตันเมื่อถึงปี 1999 เพื่อบรรลุการเพิ่มขึ้นอย่างมากดังกล่าว โรงงานเหล็กกล้าขนาดใหญ่ที่ Jidong (Hebei ตะวันออก) ซึ่งมีความสามารถทำการผลิต 10 ล้านตันต่อปี ได้ถูกวางแผนภายใต้สัญญา กับบริษัทเยอรมันด้วยเงินทุน 14 พันล้านดอลลาร์ โรงงานที่มีกำลังผลิต 6 ล้านตันได้ถูกสร้างขึ้นที่ Baoshan (ซานเมืองเซียงไฮ้) ภายใต้สัญญากับบริษัทญี่ปุ่นด้วยการลงทุนเบื้องต้นโดยประมาณ 2 พันล้านดอลลาร์ โรงงานขนาดใหญ่พอประมาณอื่น ๆ ได้ถูกสร้างขึ้นในที่ต่าง ๆ และโรงงานที่มีอยู่แล้วได้รับการปฏิสังขรณ์

น้ำมัน : ก่อนปี 1957 การผลิตปิโตรเลียมของจีนมีเล็กน้อย คือมีน้ำมันดิบ 1.46 ล้านตันต่อปี ความก้าวหน้าอย่างใหญ่หลวงเกิดขึ้นในทศวรรษ 1960 ด้วยการค้นพบใหม่ ๆ และการเปิดบ่อน้ำมันต้าชิงในแมนจูเรีย บ่อน้ำมันเซงลี (Shengli) ในมณฑลซานตง และบ่อน้ำมันต้ากัง (Dakang) ในเขตท่าเรือเทียนสิน ผลผลิตน้ำมันดิบได้เพิ่มขึ้น 2 เท่าระหว่างช่วง 1960—1965 และอีกครั้งหนึ่งเมื่อถึงปี 1969 เมื่อถึงปี 1978 ผลผลิตได้เพิ่มขึ้นเป็น 104 ล้านตัน แผน 10 ปี ได้กำหนดการเปิดบ่อน้ำมันและแก๊สใหม่ 10 แห่ง มูลค่า 60 พันล้านดอลลาร์

ถ่านหิน : ถ่านหินได้ให้อุปทานพลังงานขั้นปฐมถึง 70% แต่เหมืองส่วนใหญ่มีขนาดเล็กและโบราณ แผน 10 ปีกำหนดให้เปิดเหมืองใหม่ 8 แห่ง พร้อมกับการปฏิสังขรณ์เหมืองเก่าที่มีอยู่ เพื่อที่จะเพิ่มผลผลิต 2 เท่า เป็น 900 ล้านตันต่อปี อันนี้หมายความว่ามียัตราความก้าวหน้ารายปีประมาณ 7.2% เมื่อเทียบกับ 6.3% ในช่วง 1970-1977

พลังงานไฟฟ้า : ที่น่าแปลกใจก็คือการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นเครื่องประสาณที่อ่อนแอที่สุดในแผนที่พัฒนาให้ทันสมัย ในปี 1978 การผลิตรวมทั้งสิ้น 256.6 ล้านกิโลวัตต์-ชม. ทำให้จีนอยู่ในอันดับ 9 ของโลกในการผลิตกระแสไฟฟ้า แต่การบริโภคต่อหัวยังคงต่ำกว่าทั้งอินเดียและปากีสถาน แผน 10 ปี ได้กำหนดการก่อสร้างสถานีพลังงานไฟฟ้า 30 แห่ง โดย 20 แห่งเป็นสถานีไฟฟ้าพลังน้ำ โครงการที่ใหญ่ที่สุดประกอบด้วยสถานีไฟฟ้าพลังน้ำ Gezhouba กำลังผลิต 2.7 ล้านกิโลวัตต์ บนฝั่งแม่น้ำแยงซีใกล้ Yichang (มณฑลหูเป่ย์) และสถานีไฟฟ้า Longyang Gorge กำลังผลิต 1.6 ล้านกิโลวัตต์บนแม่น้ำเหลืองตอนบนใกล้ Sining (มณฑลชิงไห่) โรงงานใหม่ 30 แห่งจะเพิ่มการผลิต 6-8 ล้านกิโลวัตต์ต่อปี นับว่ายังห่างไกลมากจากอัตราก้าวหน้า 13-14% ซึ่งจำเป็นเพื่อค้ำจุนเป้าหมายการเพิ่มขึ้น 10% ต่อปี ในอุตสาหกรรม และไม่เหลือไว้ที่จะเพิ่มการบริโภคส่วนบุคคล

2.2.2 สาขาการเกษตร

การเกษตรเป็นรากฐานของเศรษฐกิจจีน การเกษตรได้ให้อุปทาน 70% ของวัตถุดิบทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ 60% ของการส่งออกทั้งหมด และ 80% ของสินค้าบริโภคภายในประเทศ นับแต่ปี 1949 เป็นต้นมาการเกษตรยังคงได้รับการลงทุนน้อยกว่าอุตสาหกรรมและการป้องกันประเทศอยู่เสมอ การรวมนาและการจัดตั้งคอมมูนไม่ได้ช่วยเพิ่มการผลิตด้านการเกษตร ขบวนการ “ในด้านการเกษตรเรียนรู้จากตัวจ่าย” ในปี 1963 ไม่มีอะไรมากไปกว่ากลไกการโฆษณาชวนเชื่อ และการปฏิวัติวัฒนธรรมทำให้การเกษตรตกอยู่ในฐานะเกือบล้มละลาย ในวันที่ 8 สิงหาคม 1977 หนังสือพิมพ์รายวันประชาชนได้กล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่า “เมื่อไรที่การเกษตรถูกระทบโดยภัยธรรมชาติที่โชคร้าย ส่งผลให้ผลผลิตลดลงอย่างร้ายแรง ในเหตุการณ์ที่โชคร้ายน้อยกว่า ผลผลิตก็ลดลงน้อยกว่า ถึงกระนั้นในสภาพดินฟ้าอากาศที่ดี การเพิ่มขึ้นก็ไม่มาก” ผู้นำจีนได้ยอมรับว่า “ในปี 1977 จำนวนข้าวโดยเฉลี่ยต่อหัวอยู่ในระดับเดียวกับปี 1955” ในอีกนัยหนึ่งก็คือการเพิ่มขึ้นของการผลิตข้าว มีเพียงเท่ากับการเพิ่มประชากรบวกการเพิ่มขึ้นในข้าวที่ต้องการใช้กับอุตสาหกรรม บวกกับการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ในเดือนตุลาคม 1978 เต็งเสี่ยวผิงได้กล่าวว่า “เพียงอาศัยความพยายามที่มีอยู่ทั้งหมดในการฟื้นฟูการเกษตรให้เข้าสู่ภาวะปกติ และเพิ่มการผลิตอย่างรวดเร็วก็สามารถทำให้เศรษฐกิจของ

ชาติพัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว” การพัฒนาการเกษตรให้ทันสมัยเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดต่อความสำเร็จของการพัฒนา 4 ทันสมัย

แผน 10 ปี ที่ประกาศใช้ได้กำหนดให้มีการผลิตการเกษตรมากที่สุด โดยอาศัยการใช้เครื่องจักรกล ไฟฟ้า การชลประทาน และการใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายประกอบด้วย

- (1) การเพิ่มผลผลิตการเกษตรรวมในอัตรา 4-5% ต่อปี
- (2) การเพิ่มผลผลิตอาหารให้ได้ 400 ล้านตัน เมื่อถึงปี 1985 (จาก 285 ล้านตันในปี 1977 อัตราก้าวหน้า 4.4%)
- (3) การขยายระดับการใช้เครื่องจักรกลทุ่นแรง 85% ของงานการเกษตรที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ
- (4) การขยายงานชลประทานเพื่อประกันพื้นที่ที่ดี 1 โหม่ว ที่ได้รับน้ำชลประทานต่อหัวของการทำการเกษตร จำนวนทั้งสิ้น 800 ล้านโหม่ว (121 ล้านเอเคอร์)
- (5) การจัดตั้งเขตที่เป็นฐานการผลิตสินค้าและอาหาร 12 แห่งตลอดทั่วประเทศ

ได้มีการประมาณว่าแผนการพัฒนาการเกษตรให้ทันสมัยจะต้องการ :

- (1) รถแทรกเตอร์ขนาด 15 กำลังม้าจำนวน 12 ล้านคัน
- (2) เครื่องจักรการเกษตรที่ใช้พลังงาน 4 ล้านเครื่อง
- (3) เครื่องมือชลประทานและเครื่องปั้มน้ำรวม 40 ล้านกำลังม้า
- (4) เครื่องเกี่ยวและนวดข้าว 320,000 เครื่อง
- (5) รถบรรทุกและเครื่องจักรกล 400,000 หน่วย
- (6) กระแสไฟฟ้า 8 พันล้านกิโลวัตต์-ชม. และ
- (7) ปุ๋ยเคมีจำนวน 66 ล้านตัน

การดำเนินการอย่างขนานใหญ่ดังกล่าวสิ้นค่าใช้จ่ายประมาณ 33 พันล้านดอลลาร์ นอกจากนี้ยังต้องใช้ช่างเทคนิคและวิศวกรการเกษตรจำนวน 2 ล้านคน รวมทั้งช่างเครื่อง 1.2 ล้านคนเพื่อบำรุงรักษา รถแทรกเตอร์ เครื่องเกี่ยวและนวดข้าว เครื่องมือไฟฟ้าและเครื่องจักรกำลังงาน 4 ล้านคนเพื่อวางเครื่องสูบน้ำ รวมทั้งคนขับรถบรรทุกและบุคลากรทำการแปรรูปผลผลิตการเกษตรอีก 8 ล้านคน อีกนัยหนึ่ง การใช้เครื่องจักรทุ่นแรงในการเกษตรนี้เป็นการปลดปล่อยแรงงานเกษตร 100 ล้านคนให้ไปทำงานในสาขาอื่น ๆ การจัดแบ่งแรงงานใหม่และการสร้างโอกาสสำหรับงานใหม่ ๆ จะต้องใช้เงินลงทุน 50 พันล้านดอลลาร์ อย่างไรก็ตาม William Hinton ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรชาวอเมริกันก็วิตกกังวลถึงปัญหาความรอบคอบของ

การนำเอาเครื่องจักรมาใช้อย่างรวดเร็วในจีน ในแง่ของการมีแรงงานล้นเหลือ

เพื่อส่งเสริมอัตราความจำเริญทางการเกษตรที่ค่อนข้างต่ำเพียง 2% ต่อปีให้สูงขึ้น ตั้งแต่ปี 1957 รัฐบาลได้วางแผนชี้หน้าใหม่ ๆ หลายประการ “กองการผลิต” ซึ่งก่อนนี้เป็นหน่วยจัดบัญชีพื้นฐานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับส่วนเกินหรือการขาดดุล ได้ถูกแทนที่โดย “กองการผลิตใหญ่” ที่ใหญ่กว่า ถัดมาก็คือ หลักการ “ให้แต่ละคนตามผลงาน” ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเร่งรัดความริเริ่มและความกระตือรือร้นในการทำการเกษตร ดังนั้น “จ่ายมากสำหรับงานที่ทำได้มาก จ่ายน้อยสำหรับงานที่ทำได้น้อย” ได้กลายเป็นนโยบายเศรษฐกิจชนบทพื้นฐาน นอกจากนี้การสนับสนุน “การผลิตงานปลีกล้วย” ของครัวเรือนจะต้องทำเพื่อเสริมเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่า ครอบครัวยุคใหม่ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ “ที่แปลงเล็กส่วนตัว” ที่กระจายในคอมมูน แต่มีสิทธิที่จะทำการเกษตรในที่ดินนั้น พวกเขาไม่สามารถให้เช่า ขาย หรือโอนที่ดิน แต่พวกเขาสามารถทำการผลิตเองได้ การผลิต “งานปลีกล้วย” นับได้ราว 25% ของการผลิตการเกษตรและการผลิตงานเสริมทั้งหมด สู้ท้ายเป็นที่คาดหวังว่าโดยการอาศัยการพัฒนาแบบเข้มข้น วิสาหกิจคอมมูน และกองการผลิต สามารถที่จะสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และการค้าส่งออก

ด้วยประชากร 800 ล้านคนที่กำลังทำการเกษตร เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาการเกษตรนานาประการ และด้วยเหตุนี้ก็จะช่วยคลี่คลายอุปสรรคขอขวดในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน

2.2.3 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ให้ทันสมัย

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับการพิจารณาว่าเป็นรากฐานต่อความสำเร็จของการพัฒนาให้ทันสมัยของอีก 3 สาขา ในการประชุมวิทยาศาสตร์แห่งชาติ เดือนมีนาคม 1978 เ้าโครงการแผนเพื่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติได้ถูกเสนอ โดยรองนายกรัฐมนตรี Fang Yi ซึ่งมีโครงการดังนี้

(1) การบรรลุหรือเข้าใกล้ระดับทางด้านวิทยาศาสตร์ปี 1970 ของประเทศที่พัฒนาก้าวหน้าในแขนงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ

(2) การฝึกอบรมและเพิ่มจำนวนนักวิจัยทางวิทยาศาสตร์มืออาชีพเป็น 800,000 คน

(3) การพัฒนาศูนย์ทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยหลายแห่ง และ

(4) การทำให้ระบบการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของชาติสมบูรณ์

เค้าโครงการได้แสดงรายการ 108 รายการ ใน 27 แขนงในฐานะเป็นโครงการหลักเพื่อการวิจัย (27 แขนงนี้ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ การเกษตร อุตสาหกรรม

การป้องกันประเทศ การขนส่ง สมุทรศาสตร์ การป้องกันสิ่งแวดล้อม การแพทย์ การเงิน การค้า วัฒนธรรมและการศึกษา นอกจากนี้ก็มีวิทยาศาสตร์พื้นฐาน และวิทยาศาสตร์ทางเทคนิคอีกจำนวนหนึ่ง) เป็นที่คาดว่าเมื่อถึงปี 1985 จีนคงจะล่าหลังประเทศที่ก้าวหน้ามากที่สุดเพียง 10 ปี ด้วยการวางรากฐานอย่างมั่นคงเพื่อให้ทัน หรือแม้กระทั่งก้าวล้ำหน้าประเทศพัฒนาแล้วเมื่อสิ้นศตวรรษ

เพื่อสนับสนุนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ซึ่งไม่ได้ทำอะไรระหว่างช่วง 10 ปี ของการปฏิวัติวัฒนธรรมได้ถูกกระตุ้นให้กำหนดโครงการระยะสั้น (3 ปี) ระยะปานกลาง (8 ปี) และระยะยาว (ถึงปี 2000) ประธานหัวได้เรียกหา “การก้าวหน้าไปบนเส้นทางของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี” และตั้งได้ปรากฏตัวเป็นการส่วนตัวในที่ประชุมวิทยาศาสตร์แห่งชาติเพื่อกำหนดความเห็นร่วมกันสำหรับทิศทางทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ ตั้งได้ขจัดบิดเบือนความรังเกียจพวกปัญญาชนของพวกนิยมเหมา และความลำเอียง “พวกต่อต้านฝ่ายขวา” รวมทั้งได้เน้น “ความเชี่ยวชาญ” มาก่อน “ความเป็นแดง” นอกจากนี้พวกปัญญาชนที่ได้รับการฝึกอบรมมาจากต่างประเทศซึ่งในอดีตต่ำต้อย ขณะนี้ได้รับการปฏิบัติในฐานะผู้รักชาติที่ยึดมั่นและเป็นส่วนหนึ่งของกรรมาชีพ การยอมรับในความรู้ของพวกเขาได้นำไปสู่การได้รับตำแหน่งที่สำคัญในมหาวิทยาลัยและองค์การวิจัย พวกนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรรุ่นเยาว์ที่เฉลียวฉลาดได้ถูกส่งไปศึกษาต่อต่างประเทศ ปัญญาชนเหล่านี้ได้รับใช้ในฐานะเป็นสะพานเชื่อมจีนกับวงจรทางวิทยาศาสตร์ของต่างชาติ

2.2.4 การพัฒนาการทหารให้ทันสมัย

จีนจัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีกองกำลังทหารที่ใหญ่ที่สุดในโลก คือ มีจำนวนราว 4,325,000 คน เฉพาะกองทัพบกมีทหารรวม 3,250,000 คน และกองทัพเรือกับกองทัพอากาศของจีนจัดได้เป็นอันดับ 3 ของโลกในแง่ของจำนวน แต่ยกเว้นการพัฒนาที่เข้มข้นในสาขายุทธศาสตร์ (เช่นระเบิดนิวเคลียร์และขีปนาวุธ) แล้ว เทคโนโลยีทางด้านการทหารของจีนยังคงล่าหลังตะวันตก 20-30 ปี พวกทหารได้รับการฝึกอบรมอย่างดี ได้รับการกระตุ้นอย่างสูง และได้รับการสั่งสอนให้ซึมซาบในลัทธิทางการเมือง แต่ขาดแคลนอาวุธที่จะใช้ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดจากการขาดแคลนเงินกองทุนและเทคโนโลยีที่ด้อยพัฒนา และยิ่งเลวร้ายยิ่งกว่าด้วยการเน้นสปิริตเหนืออาวุธของเหมา แนวคิด “สงครามประชาชน” ของเขา ด้วยการใช้ทหารกองโจรที่ได้รับการสั่งสอนให้ซึมซาบลัทธิการเมืองและได้รับการฝึกอบรมอย่างดีในการรักษาความลับ ขับไล่ผู้รุกราน เป็นเสาหลักในนโยบายการป้องกัน แต่ขาดแคลนเครื่องเสริมกำลังรถ การเข้ารุกรานเวียดนามของจีนอย่างไม่คาดฝันในปี 1979 แสดงให้เห็นสิ่งนี้อย่างชัดเจน Su Yu นัก

ยุทธศาสตร์ที่เฉลียวฉลาดและอดีตเสนาธิการทหารได้ชี้ให้เห็นว่าแนวความคิดของเหมา ได้
พันธนาการจิตใจของประชาชนอย่างร้ายแรง และได้ขัดขวางการพัฒนาความคิดของกองทัพ”

ด้วยความช่วยเหลือของโซเวียตในทศวรรษ 1950 จีนได้ก่อสร้างอุตสาหกรรม
โรงงานการป้องกันที่เกือบพึ่งตนเองได้ และผลผลิตบางอย่างเช่นปืนไรเฟิล AK-47 จัดได้ว่าดีที่
สุดของโลก แต่โดยทั่วไปเทคโนโลยีการทหารของจีนก็ยังคงล้าหลังอยู่ 2 หรือ 3 ทศวรรษ การ
เปลี่ยนไปพัฒนาให้ทันสมัยอย่างแท้จริงคงจะต้องการการสั่งซื้ออาวุธและเครื่องมือจากต่าง
ประเทศอย่างขนานใหญ่ แต่ก็คงต้องใช้เงินมาก และยังทำให้จีนต้องอยู่ใต้ความปรานีของผู้
อุปทานต่างชาติ เนื่องจากการพิจารณาที่สำคัญในการวางแผนทางการทหารระยะยาวของจีน
ยังคงเป็นการควบคุมความสามารถในการผลิตของท้องถิ่น การเลือกซื้อระบบเทคโนโลยีขั้นสูง
และอาวุธพร้อมกับสัญญาพิเศษสำหรับการผลิตในจีนเท่านั้นที่ได้รับการวางแผน การซื้อ
เครื่องยนต์ของเครื่องบินไอพ่น Spey ที่บินเร็วกว่าเสียงจำนวน 50 เครื่องจากอังกฤษพร้อมด้วย
แผนทำการผลิตเครื่องยนต์ในจีนด้วยความช่วยเหลือของบริษัท Rolls Royce และการซื้อจรวด
ต่อต้านรถถัง HOT จำนวนหลายพันลูกจากฝรั่งเศส พร้อมข้อตกลงการผลิตทำนองเดียวกัน
เป็นตัวอย่างของความสามารถในการเลือกอย่างรอบคอบ

แต่ปัญหาต่าง ๆ ก็ยังคงอยู่ ภายหลังจากซื้อเทคโนโลยีเครื่องยนต์ Spey ก็พบว่า
ความสามารถในการถลุงโลหะของจีนมีไม่เพียงพอที่จะผลิตโลหะผสมที่จำเป็นสำหรับเครื่อง
ยนต์ นอกจากนี้ ทั้งเครื่องยนต์ Spey และจรวด HOT ก็เป็นผลผลิตของเทคโนโลยีในทศวรรษ
1960 ที่ล้าสมัยแล้ว แม้กระทั่งเครื่อง Harrier ที่ขึ้นลงตามแนวตั้งซึ่งซื้อมาจากอังกฤษก็มีช่วงบิน
ระยะสั้น ความเร็วต่ำ และอัตราเกิดอุบัติเหตุสูง ซึ่งก็ได้สะท้อนถึงเทคโนโลยีของทศวรรษที่
ผ่านมา ในขณะที่ความต้องการเครื่องมือเหล่านี้อาจช่วยลดช่องว่างทางด้านเทคโนโลยีให้แคบ
ลง แต่มาตรการ “ขจัดช่องว่าง” ต่าง ๆ ก็จะไม่ประกันความสำเร็จของเป้าหมายการพัฒนาให้
ทันสมัยของจีน

ผู้เชี่ยวชาญของจีนได้รับเชิญให้ไปเยือนกิจการทางทหารที่ก้าวหน้าใน
ตะวันตกเพื่อดูสภาพความสามารถของเทคโนโลยีทางทหารมากกว่าเพื่อซื้อ ความจำเป็นใน
การป้องกันประเทศของจีนนั้นมากมายและหลากหลายในเรื่องที่จะทำลายความสามารถของ
จีนที่จะให้ได้มา การทหารยังคงแสวงหาการตระเตรียมประเทศสำหรับ “การทำสงคราม
ประชาชนภายใต้เงื่อนไขทันสมัย” ที่ต้องการ “การนับถอยหลังด้วยเครื่องสมองกลอัตโนมัติ
การคมนาคมที่ทันสมัยและระบบการควบคุม และปัจจัยพื้นฐานด้านการขนส่งด้วยเครื่องยนต์จรวดเร็ว”
รวมทั้งอาวุธธรรมดาและอาวุธทางยุทธศาสตร์ ภายใต้อุดมการณ์ที่เพิ่มขึ้น ผู้นำจีนเรียนรู้ที่

จะประเมินประนอม “ควรใช้ความพยายามอย่างแรงกล้าในการส่งเสริมนโยบายการรวมวิสาหกิจ การทหารเข้ากับวิสาหกิจที่มีใช้ทางทหาร และการผลิตยามปกติเข้ากับการเตรียมพร้อมเพื่อ ทำสงคราม และเชื่อมโยงศักยภาพของอุตสาหกรรมสร้างเครื่องจักรเข้ากับอุตสาหกรรม การป้องกันประเทศอย่างเต็มที่”

ผู้นำจีนตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะปรับปรุงเครื่องมือที่ล้าสมัยให้ทันสมัยขึ้นอย่างขนานใหญ่ แต่ก็ต้องพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายที่มหาศาลด้วย ถึงแม้ว่างบประมาณการ ป้องกันประเทศของจีนเป็นความลับของรัฐ แต่จากการประมาณของตะวันตกก็คือ 32.8 พัน ล้านดอลลาร์ในปี 1976 มากเป็นอันดับ 3 ของโลก อังกฤษประมาณว่า การใช้เพื่อการป้องกัน ของจีนในปี 1978 เป็น 7–10% ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติรวม หรือประมาณ 35 พันล้านดอลลาร์ การผลิตเครื่องมือใหม่ ๆ อะไหล่ และการบำรุงรักษานับได้ 58% ของตัวเลขดังกล่าว เพื่อการพัฒนาให้ทันสมัยอย่างเต็มที่ แม้กระนั้นสัดส่วนของการทหารของจีนก็จะไม่ถึง 300 พันล้าน ดอลลาร์เมื่อถึงปี 1985 การใช้จ่ายดังกล่าวคงจะต้องการซึมซับเงินทุนและเครื่องมือของต่างชาติ อย่างมหาศาล เนื่องจากการพัฒนาการป้องกันประเทศให้ทันสมัยอยู่ในลำดับความสำคัญต่ำสุด ในขณะที่การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันสมัยจะค่อย ๆ เอื้อประโยชน์แก่การทหาร ก็ปรากฏชัดว่าการพัฒนาการทหารให้ทันสมัยจะเป็นการเลือกพื้นที่สูงและขบวนการที่ช้า

ภายหลังการออกแรงอย่างเต็มที่ในการที่จะได้มาซึ่งสภาพความสามารถของ เทคโนโลยีและอาวุธยุทธภัณฑ์ในปัจจุบัน จีนก็คงจะใช้เวลา 5–10 ปี เพื่อรวมเครื่องมือที่ทันสมัยเหล่านี้เข้ากับโครงสร้างที่เป็นอยู่ มันคงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องปรับปรุงการวิจัยและการพัฒนาพวกแสงเลเซอร์ การถลุงโลหะ ทัศนศาสตร์ การคมนาคม และเครื่องสมองกลให้ทันสมัย ต้องเตรียมปัจจัยพื้นฐานด้านการจัดการ-วิทยาศาสตร์เพื่อการวิจัย การพัฒนา และการผลิต รวมทั้งการฝึกอบรมบุคลากรการทหารเพื่อใช้ รักษา ซ่อมแซม และขัดสีใหม่ พวกเครื่องมือใหม่ ๆ เหล่านี้ เมื่อถึงเวลานั้นความก้าวหน้าใหม่ไปอีกขั้นก็เกิดขึ้นในประเทศ ที่ก้าวหน้ายิ่งกว่า และจีนก็จะยังคงล่าหลังอยู่ 10–15 ปี ในขณะที่สิ่งนี้จะแสดงให้เห็นถึงการ ปรับปรุงความสามารถที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็คงจะสะท้อนให้เห็นการขาดไปของเป้าหมายการพัฒนาให้ทันสมัยที่แท้จริง

3. มาตรการการพัฒนาให้ทันสมัยตามเป้าหมาย

ในการพัฒนาเศรษฐกิจให้ทันสมัยนั้น มาตรการที่จีนได้นำมาใช้ก็คือการแสวงหา เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าจากต่างประเทศ โดยการนำเข้าเทคโนโลยี โรงงานและเครื่องมือเครื่องจักร สำเร็จรูปจากยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น ทั้งนี้โดยอาศัยการกู้ยืมและการขอสินเชื่อการซื้อจาก

ต่างประเทศ โดยจีนคาดหวังว่าจะหาเงินตราต่างประเทศจากการขายน้ำมัน ถ่านหินและวัตถุดิบอื่นมาชำระหนี้ รวมทั้งการใช้มาตรการบางอย่างเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ

3.1 การนำเข้าเทคโนโลยีและการสั่งซื้อโรงงานและเครื่องมือสำเร็จรูปจากต่างประเทศ

ในทศวรรษ 1950 เนื่องจากการห้ามการค้าซึ่งถูกบังคับโดยสหประชาชาติและประเทศตะวันตกอื่น ๆ จีนจึงได้นำเข้าเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและเครื่องมือสำเร็จรูปส่วนใหญ่จากสหภาพโซเวียตและประเทศยุโรปตะวันออก ตามข้อตกลงที่ได้ลงนามระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต สิ้นค่านำเข้าของจีนจากโซเวียตระหว่างช่วงแผนห้าปีฉบับแรก (1953–1957) ประกอบด้วยรายการค้า 156 รายการ เกี่ยวกับการถลุงโลหะ รถยนต์ เครื่องจักร ถ่านหิน ปีโตรเลียม พลังไฟฟ้า โทรคมนาคม เคมีภัณฑ์ เป็นต้น การค้านี้สำคัญสำหรับการก่อตั้งฐานแรกเริ่มสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนในเวลาต่อมา

ในต้นทศวรรษ 1960 สหภาพโซเวียตได้ฉีกสัญญา 2 ฝ่ายที่ได้ลงนามระหว่าง 2 ประเทศ และได้ถอนผู้เชี่ยวชาญของตนกลับไป สิ่งนี้ได้สร้างความยุ่งยากอย่างมหาศาลในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน จากการค้าที่การค้าจีน-โซเวียตได้ลดลงอย่างมากจีนจึงได้นำเข้าเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นและยุโรปตะวันตก จากปี 1962–1966 การนำเข้าเทคโนโลยีและเครื่องมือจากญี่ปุ่นและยุโรปตะวันตกมีจำนวน 88 รายการค้า รวมถึงปีโตรเลียม เคมีภัณฑ์ การถลุงโลหะ อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง เป็นต้น การนำเข้าเทคโนโลยีได้หยุดชะงักไประหว่าง “การปฏิวัติวัฒนธรรม” จนกระทั่งถึงปี 1972 จากปี 1972–1977 จีนได้ลงนามในสัญญาจำนวนหนึ่งกับบรรษัทอุตสาหกรรมในญี่ปุ่น เยอรมันตะวันตก สหรัฐอเมริกา อิตาลี อังกฤษและเนเธอร์แลนด์ มีมูลค่าเกือบ 4 พันล้านดอลลาร์ การนำเข้าเหล่านี้ส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตร-เคมี ปุ๋ยเคมี ถ่านหิน และเหล็กกับเหล็กกล้า [Hu Gengkang and Others, 1984, pp. 400–401.]

จีนเป็นประเทศสังคมนิยมที่กำลังพัฒนา เศรษฐกิจและเทคโนโลยีของจีนยังคงล่าหลังโดยเปรียบเทียบ การนำเข้าเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ารวมทั้งการสั่งซื้อโรงงานและเครื่องมือสำเร็จรูปนับว่าเป็นปัจจัยที่มีประสิทธิผลต่อการเพิ่มระดับเทคโนโลยีและประสิทธิภาพในการผลิตของจีน

ภายหลัง “การปฏิวัติวัฒนธรรม” ได้มีการตัดสินใจที่จะเร่งการพัฒนาที่ทันสมัย และเทคโนโลยีจำนวนมากขึ้น รวมทั้งโรงงานและเครื่องมือที่จำเป็นเร่งด่วนได้ถูกนำเข้ามาโดยเฉพาะในส่วนของการสั่งซื้อโรงงานสำเร็จรูป จากผลของการเซ็นสัญญาการค้าระยะยาวกับญี่ปุ่นในเดือนกุมภาพันธ์ 1977 จีนได้สั่งซื้อโรงงานสำเร็จรูปขนาดใหญ่จากญี่ปุ่นไม่น้อยกว่า 20 โรงงาน นับรวมจาก 1972–1977 เกือบ 50 โรงงานรวมเป็นมูลค่า 4.98 พันล้านดอลลาร์ นอก

จากนี้เงินยังได้ซื้อโรงงานจากยุโรปตะวันตกอีก อาทิ เยอรมันตะวันตก ฝรั่งเศส อังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ อิตาลีและเนเธอร์แลนด์ โรงงานส่วนใหญ่ที่สั่งซื้อ ได้แก่ โรงงานผลิตปุ๋ยเคมี โรงงานผลิตเหล็กและเหล็กกล้า โรงกลั่นน้ำมัน และโรงงานผลิตเส้นใยสังเคราะห์

การสั่งซื้อโรงงานได้ขยายตัวอย่างมากในช่วง 1972-1974 ซึ่งเป็นช่วงแผนห้าปีฉบับที่ 4 (1971-1975) หลังจากนั้นการทำสัญญาซื้อโรงงานได้ชะลอตัวลงบ้าง เนื่องจากเงินต้องจ่ายชำระค่าโรงงานที่สั่งซื้อก่อนหน้านี้ ทำให้ฐานะดุลการชำระเงินทรุดลง ประกอบกับกลุ่ม 4 คนได้วิพากษ์วิจารณ์การสั่งซื้อโรงงานอย่างหนัก การสั่งซื้อโรงงานอย่างขนานใหญ่ได้เริ่มอีกครั้งในปี 1978 ปรากฏว่าเฉพาะการสั่งซื้อในปี 1978 เพียงปีเดียวมีมูลค่ามากกว่าช่วง 6 ปีที่ผ่านมารวมกัน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง การทำสัญญาสั่งซื้อโรงงานจากต่างประเทศในช่วง 1972-1978

(ล้านดอลลาร์)

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1972-1978 รวม
ญี่ปุ่น	83.0 (69.7)	429.0 (28.8)	389.0 (37.4)	51.1 (13.7)	137.5 (69.4)	53.1 (26.4)	3,835.4 (66.5)	4,978.1 (54.2)
เยอรมันตะวันตก	—	82.6 (5.6)	354.6 (34.1)	60.1 (16.0)	36.7 (18.5)	46.9 (23.3)	1,195.1 (20.7)	1,775.9 (19.3)
อังกฤษ	—	103.7 (7.0)	—	162.0 (43.3)	—	—	428.0 (7.4)	693.7 (7.5)
ฝรั่งเศสและ สวิตเซอร์แลนด์	28.3 (23.8)	412.3 (27.7)	230.0 (22.1)	—	—	—	22.5 (0.4)	693.1 (7.5)
สหรัฐอเมริกา	—	208.0 (14.0)	23.0 (2.2)	30.3 (8.1)	13.8 (7.0)	41.1 (20.4)	264.7 (4.6)	580.9 (6.3)
อิตาลี	7.8 (6.5)	78.4 (5.3)	15.0 (1.4)	30.0 (8.0)	10.0 (5.1)	—	15.0 (0.3)	156.2 (1.7)
เนเธอร์แลนด์	—	90.0 (6.1)	—	—	—	—	10.0 (0.2)	100.0 (1.1)
รวม (ร้อยละ)	119.1 (100.0)	1,487.1 (100.0)	1,039.0 (100.0)	374.1 (100.0)	198.0 (100.0)	201.1 (100.0)	5,770.7 (100.0)	9,189.1 (100.0)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บชี้ถึงส่วนของประเทศต่าง ๆ ในการนำเข้าโรงงานทั้งหมดของเงินในปีนั้น ๆ
ที่มา : วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2525, หน้า 95.

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือปริมาณการนำเข้าเทคโนโลยี โรงงานและเครื่องมือสำเร็จรูป ได้ขยายมากเกินไปในปี 1978 สิ่งนี้นับเป็นข้อผิดพลาดซึ่งเนื่องมาจากความต้องการของฝ่าย ช่างหัวรุนแรงที่ต้องการความสำเร็จอย่างรวดเร็ว โดยไม่คำนึงถึงความสำคัญของการทำให้ เศรษฐกิจสมดุล และไม่ทำการประเมินผลได้ทางเศรษฐกิจจากการนำเข้างดอย่างถูกต้อง มูลค่าของสัญญา รวมทั้งสินที่ได้นำเข้ามาในปี 1978 นับมีจำนวน 7.8 พันล้านดอลลาร์ :- เกือบ เป็น 2 เท่าของจำนวนทั้งหมดในช่วง 5 ปีก่อน [Hu Gengkang and Others, 1984, p. 401.] อันนี้ได้ กลายเป็นภาระหนักต่อเศรษฐกิจของชาติ

บทเรียนปี 1978 ไม่ได้สูญเปล่า และในปี 1979 การควบคุมที่เข้มงวดได้มีผลต่อขนาด ของการนำเข้าเทคโนโลยี โรงงานและเครื่องมือสำเร็จรูป และแผนสำหรับรายการนำเข้าที่ สำคัญได้ถูกปรับเปลี่ยน ผลที่ตามมาก็คือ มูลค่าการนำเข้าทั้งหมดในปีนั้นได้ลดลงเป็น 1.8 พัน ล้านดอลลาร์ ในปี 1980 ได้เพิ่มเป็น 2.6 พันล้านดอลลาร์ [Hu Gengkang and Others, 1984, p. 401.] อย่างไรก็ตาม ระหว่างช่วง 1979-1980 จำนวนเครื่องมือขนาดใหญ่สำเร็จรูปได้ลดลงอย่างมาก ในขณะที่สัดส่วนของรายการเทคโนโลยีอย่างเดียวได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก การปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจ ของชาติยังคงดำเนินต่อไป ภายหลังจากนี้การนำเข้าเทคโนโลยีจะถูกประสานกันกับความ จำเป็นทางเศรษฐกิจของชาติ โดยเฉพาะเพื่อสนองความจำเป็นในสาขา เช่น พลังงาน การขนส่ง การเกษตร อุตสาหกรรมเบาและสิ่งทอ ที่สำคัญคือการให้ความตั้งใจโดยเฉพาะแก่การรวม การนำเข้าเทคโนโลยีเข้ากับการทำให้วิสาหกิจที่มีอยู่ทันสมัยด้วย เงินกำลังรวบรวมและจะออก กฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการนำเข้าเทคโนโลยีด้วย เพื่อที่จะทำงานให้ดีขึ้นในสาขานี้

3.2 นโยบายและบทบาทเงินทุนจากต่างประเทศ

กล่าวโดยสรุป นโยบายดั้งเดิมของจีนเกี่ยวกับเงินทุนจากต่างประเทศก็คือ ไม่กู้ ไม่ลงทุน และไม่รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ยกเว้นความช่วยเหลือในรูปเงินกู้เพื่อการ พัฒนาในช่วงทศวรรษ 1950 จากสหภาพโซเวียต คิดเป็นเงินต้นและดอกเบี้ยรวมประมาณ 1.4 พันล้านรูเบิล กำหนดชำระคืนหมดในเดือนธันวาคม 1965 แต่เมื่อจีนและโซเวียตเกิดแตกแยกกัน ในปี 1960 จีนก็ได้ชำระคืนเงินกู้ได้หมดก่อนกำหนดเวลา แต่ก็ได้สร้างความยุ่งยากให้แก่จีน ไม่น้อย ประกอบกับในช่วงนั้นเกิดภัยธรรมชาติผลผลิตการเกษตรเสียหายอย่างมาก และ อุตสาหกรรมก็ถูกกระทบจากการถอนตัวกลับของผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียต เหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้จีนไม่กล้าพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม หลังปี 1960 จะกล่าวว่าจีนไม่กู้หรือไม่รับการลงทุนจากต่างประเทศเลยก็ไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากในปี 1955 จีนได้ก่อตั้งบริษัทหาทุนเพื่อชักชวนชาวจีนกวางตุ้งโพ้นทะเลส่งเงินมาลงทุนกับบริษัท ซึ่ง

ปรากฏว่าได้ผลดีพอสมควร จึงได้มีการจัดตั้งบริษัทหาทุนเพื่อชักชวนชาวจีนโพ้นทะเลกลุ่มอื่นตามอย่างบ้าง ในปี 1963 มีบริษัทประเภทนี้ 11 บริษัท และเมื่อหุ้นเริ่มครบกำหนดอายุในปี 1963 รัฐบาลจึงได้ชักชวนให้เจ้าของทุนลงทุนต่อ โดยให้ญาติที่อาศัยอยู่ในจีนของผู้ลงทุนมีสิทธิได้รับบัตรปันส่วนซื้อสินค้าบางอย่างได้มากกว่าคนทั่วไป ทำให้การลงทุนแบบนี้ได้รับความสนใจและนิยมจากชาวจีนโพ้นทะเล จนกระทั่งการปฏิวัติวัฒนธรรมในปี 1966 พวกเยาวชน Red Guard ได้กล่าวโจมตีเรื่องอภิสิทธิ์ดังกล่าว ในที่สุดบริษัทหาทุนเหล่านี้ต้องปิดกิจการไปในปี 1969 [วันรักษ์ มิ่งมณีนาดิน, 2525, หน้า 96.]

สำหรับการออกพันธบัตรเงินกู้ของรัฐบาลในช่วง 1950—1958 จำนวน 6 ครั้งรวมเป็นเงินต้นและดอกเบี้ย 4.82 พันล้าน RMB แต่รัฐบาลก็ได้ตัดหนี้สินด้วยวิธีต่าง ๆ จนหมดไปในปี 1968 หลังจากนั้นจีนได้ชื่อว่าเป็นประเทศสังคมนิยมที่ปราศจากเงินกู้ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ในแง่การรับสินเชื่อทางการค้าจากต่างประเทศนั้น ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1960 จีนยอมรับสินเชื่อ 12—18 เดือนสำหรับการนำเข้าสินค้าวิเศษ ซึ่งสินเชื่อลักษณะนี้ถือปฏิบัติกันเป็นสากลในการค้าระหว่างประเทศ จึงไม่ขัดกับหลัก “ไม่กู้” จากต่างประเทศของจีน อย่างไรก็ตาม จีนได้เริ่มผ่อนคลายนโยบายเดิมเกี่ยวกับเงินทุนและสินเชื่อจากต่างประเทศ เมื่อจีนยอมรับสินเชื่อระยะปานกลางสำหรับการนำเข้าโรงงานสำเร็จรูปจากตะวันตกตั้งแต่ปี 1972 เป็นต้นมา เหตุผลเนื่องจากต้นทศวรรษ 1970 จีนเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับตะวันตก และยังคงกอบกู้สภาวะจากผลผลิตอุตสาหกรรมตกต่ำในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม จีนจึงตัดสินใจสั่งซื้อโรงงานสำเร็จรูปจำนวนมากจากตะวันตก ช่วง 1971—1973 จีนลงนามในสัญญาซื้อโรงงานจากญี่ปุ่น 27 โรงงาน และจากยุโรปตะวันตกอีก 22 โรงงาน แต่ในขณะนั้นได้เกิดปัญหาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ทำให้จีนจำเป็นต้องกันเงินอีกส่วนไว้ซื้อธัญพืชจำนวนมากจากต่างประเทศ และในปี 1973 และ 1974 จีนได้นำเข้าข้าวสาลีและธัญพืชอื่นจำนวน 7.7 และ 7 ล้านตันตามลำดับ ทำให้จีนมีสำรองเงินตราต่างประเทศเหลืออยู่เพียง 160 ล้านดอลลาร์และทองคำจำนวน 560 ล้านดอลลาร์ ผู้นำจีนจึงจำเป็นต้องยอมรับสินเชื่อระยะ 5 ปี สำหรับโรงงาน 12 แห่งจากทั้งหมด 27 โรงงานที่ซื้อมาจากญี่ปุ่น และโรงงานหลายแห่งที่ซื้อจากยุโรปตะวันตกก็ใช้ข้อตกลงแบบนี้

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลจีนเต็มใจรับสินเชื่อการค้าจำนวนมากก็คือ ความมั่นใจในการอาศัยเงินตราต่างประเทศจากการส่งออกน้ำมันดิบและถ่านหิน ประกอบกับธนาคารส่งออก-นำเข้าของญี่ปุ่นได้ตกลงใจให้สินเชื่อระยะปานกลางแก่จีนด้วย ทำให้การใช้สินเชื่อระยะปานกลางและระยะยาวมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ และสัญญาสั่งซื้อที่มีมูลค่าสูงเป็นการซื้อแบบ

สินเชื่อแทนทั้งสิ้น เมื่อสิ้นสุดแผนห้าปีฉบับที่ 4 ในปี 1975 จีนได้สั่งซื้อโรงงาน 170 โรงงาน มูลค่ารวม 2.632 พันล้านดอลลาร์ ในจำนวนนี้จีนซื้อแบบใช้สินเชื่อมูลค่ารวม 1.95 พันล้านดอลลาร์ และเมื่อรวมกับสินเชื่อการนำเข้าวัตถุดิบ จีนจึงมีสินเชื่อรวม 2.947 พันล้านดอลลาร์ ในปี 1975 จีนจึงต้องเร่งส่งออกน้ำมัน และรายได้จากการขายน้ำมันดิบและถ่านหินที่ทำสัญญาขายแล้ว ทำให้จีนสามารถสั่งซื้อโรงงาน เทคโนโลยี และวัสดุก่อสร้างจากญี่ปุ่นได้จนถึงปี 1982 รวมทั้งสิ้น 10 พันล้านดอลลาร์ และจีนยังได้ลงนามขายถ่านหินให้เยอรมันตะวันตก ขายน้ำมันดิบจำนวน 6 ล้านตันให้ฟิลิปปินส์เมื่อถึงปี 1978 สำหรับระยะ 5 ปี [วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2525, หน้า 97.]

3.3 การค้าแบบแลกหรือแบ่งผลผลิต

จีนมีวิธีหาเงินทุนจากต่างประเทศหลายวิธี อาทิเช่น การเร่งรัดและเพิ่มการส่งออกน้ำมันและถ่านหิน การชำระสินค้าด้วยระบบการเลื่อนการชำระได้ (deferred payments) การกู้เงินจากสถาบันการเงินของประเทศคู่ค้า นอกจากนี้ยังใช้วิธีการค้าแบบแลกหรือแบ่งผลผลิต (compensatory trade) ซึ่งเริ่มใช้เมื่อปี 1978 และได้นำไปสู่แนวคิดในการจัดตั้งศูนย์ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก

โดยทั่วไปประเทศที่ขาดแคลนทุนสำรองระหว่างประเทศ นิยมใช้วิธีค้าขายกับต่างประเทศแบบแลกสินค้ากับสินค้า และแบบแบ่งสินค้า (product sharing) ซึ่งวิธีการค้าแบบนี้เรียกว่า counter trade หรือ compensatory trade เป็นวิธีที่ใช้แพร่หลายในการค้ากับกลุ่มประเทศยุโรป ตะวันออก การสั่งซื้อเครื่องจักรและเครื่องมืออุปกรณ์ใช้วิธีชำระค่าสินค้าเหล่านี้บางส่วนหรือทั้งหมดด้วยสินค้าที่ผลิตจากเครื่องจักรและอุปกรณ์เหล่านั้น หรือชำระด้วยสินค้าขั้นปฐมหรือสินค้าอื่นใด สำหรับในกรณีของจีน บริษัทญี่ปุ่นได้รับข้อเสนอการค้าแบบนี้ กล่าวคือ ธุรกิจของจีนจะผลิตสินค้าให้บริษัทธุรกิจญี่ปุ่น แลกกับการที่จีนไม่ต้องหาเงินทุนเอง ธุรกิจญี่ปุ่นเป็นฝ่ายจัดหาอุปกรณ์เครื่องจักรที่จำเป็นต่าง ๆ เป็นฝ่ายออกแบบสินค้า กำหนดระดับคุณภาพ ใช้เครื่องหมายการค้าของบริษัทญี่ปุ่น จีนได้ทำสัญญาแบบนี้กับญี่ปุ่นหลายโครงการ

3.4 เขตเศรษฐกิจพิเศษ

เพื่อสนองนโยบายสี่ทันสมัยในด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รัฐบาลได้มอบหมายให้มณฑลต่าง ๆ จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้น โดยเริ่มแรกได้มีมติให้ก่อตั้งเขตเศรษฐกิจทดลองขึ้นในเมืองเซี่ยเหมินในจังหวัดฟูเจี้ยน และใน 3 เขตของมณฑลกวางตุ้ง คือเขตเซินเจิ้น จูไห่ และซันโถ้ว ภายในเขตเหล่านี้ยังมีการแบ่งย่อยลงไปอีก เช่น ในเขตเซินเจิ้นแบ่งย่อยเป็นเขตอุตสาหกรรม